

К.О. Кірсєва, канд. екон. наук,
доцент кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИМИ БАНКАМИ ЧИПОВИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ ТА ПОСИЛЕННЯ РІВНЯ СВОЄЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Анотація: Обґрунтовується доцільність використання українськими суб'єктами економіки переваг чипових платіжних карток НСМЕП для отримання високого рівня захисту розрахунків і можливості користуватися зручними неплатіжними додатками до них. Орієнтація українських банків на масове впровадження платіжних карток з чипами дозволить їм посилити конкурентоспроможність за рахунок підвищення якості обслуговування клієнтів.

Аннотация: Обосновывается целесообразность использования украинскими субъектами экономики преимуществ чиповых платежных карточек НСМЭП для получения высокого уровня защиты расчетов и возможности пользоваться удобными неплатежными приложениями к ним. Ориентация украинских банков на массовое внедрение платежных карточек с чипами позволит им усилить конкурентоспособность за счет повышения качества обслуживания клиентов.

Annotation: Examined are the reasonability of using the chip payment cards of NSMEP advantages by the Ukrainian subjects to receive the high level of payment defence and possibility to use comfortable non-payment appendices to them. The Ukrainian banks orientation on mass introduction the chip payment cards for their customers will allow to strengthen a competitiveness due to upgrading of service.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: чипова платіжна картка, платіжна картка з магнітною смугою, безготівкові розрахунки, платіжні системи, НСМЕП.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: чиповая платежная карточка, платежная карта с магнитной полосой, безналичные расчеты, платежные системы, НСМЭП.
KEYWORDS: chip payment card, payment card with magnetic stripe, non-cash payments, payment systems, NSMEP.

Загальносвітові тенденції розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток обґрунтовують доцільність відмови економічних суб'єктів від використання платіжних карток з магнітною смугою і їх заміну чиповими платіжними картками. Провідні фахівці Національного банку України та україн-

ських комерційних банків підкреслюють значні переваги чипових платіжних карток порівняно з платіжними картками з магнітною смугою. Завданням статті стало доведення необхідності впровадження українськими банками чипових платіжних карток з метою підвищення якості обслуговування своїх клієнтів та посилення рівня власної конкурентоспроможності.

Ефективність використання чипових платіжних карток пов'язана з їх значними перевагами порівняно з платіжними картками з магнітною смугою, що полягає у гарантуванні високого рівня безпеки розрахунків, захисті від підробок та шахрайських операцій, забезпеченні додаткових корисних, зручних властивостей таких платіжних карток.

Посилення безпеки розрахунків із використанням платіжних карток в Україні є актуальною проблемою з огляду на те, що кількість шахрайських операцій по них в 2009 році зросла відносно 2008 року в 6,5 разу і становила близько 39 тисяч випадків [1]. За даними Національного банку України, збитки українських банків від шахрайських операцій по платіжних картках, емітованих в Україні, на 98 % відносяться до карток міжнародних платіжних систем з магнітною смугою, а збитки держателів карток та торговців від шахрайських операцій узагалі не оприлюднюються банками та платіжними системами [2].

Картки з магнітною смугою виготовляються на основі застарілих технологій, є дуже незахищеними і їх достатньо легко підробити. Однак українські банки продовжують активно емітувати платіжні картки з магнітною смугою, мало приділяючи уваги захисту інформації, і станом на 01.07.2010 року такі картки склали 93 % від загальної кількості.

Обґрунтуванням подібних дій українських банків є те, що платіжні картки з магнітною смугою дешевше емітувати і їх функціональних можливостей достатньо для переважної більшості слабо обізнаних вітчизняних споживачів банківських послуг з платіжними картками [8, с. 174—183]. Фактично, платіжні картки з магнітною смугою дозволяють отримувати готівку в будь-якому банкоматі країни чи за її межами, незалежно від графіку роботи відділення банку, здійснювати безготівкову оплату комунальних послуг, безготівкове придбання товарів у торговельній мережі чи через Інтернет, оплату послуг мобільного зв'язку, періодичне зняття кредитних грошей з картки, погашення кредиту через депозитний банкомат, зняття відсотків та основної суми по вкладу тощо [7, с. 164—185]. Крім того, переважна більшість емітованих українськими банками платіжних

карток належить до карток міжнародних платіжних систем, що значно спрощує для їх держателів розрахунки ними закордоном по всьому світу [6].

У той же час, як засвідчує практика, близько 98 % платіжних карток, емітованих українськими банками, використовуються для отримання готівки і здійснення безготівкових операцій у національній валюті на внутрішньому ринку. Однак за здійснення внутрідержавних операцій у національній валюті українські банки та опосередковано держателі платіжних карток повинні сплачувати на адресу міжнародних платіжних систем VISA та MasterCard — давніх монополістів на світовому ринку розрахунків платіжними картками — величезні комісійні в іноземній валюті (євро, доларах США, англійських фунтах). Наприклад, у 2008 році такі комісійні платежі банків — членів міжнародних платіжних систем становили більше 50 млн доларів США [6, с. 42]. У той же час, міжнародні платіжні системи вимагають від українських банків — членів цих систем перераховувати значні суми гарантійних депозитів в іноземній валюті (близько 160 млн доларів США у 2008 році), які виводяться з грошового обігу України та перераховуються даним платіжним системам.

Поряд з платіжними картками з магнітною смугою існують чипові платіжні картки, виготовлення яких є значно дорожчим, але вони мають вищий рівень безпеки проведення розрахунків та величезний спектр додаткових послуг [7]. У чипову платіжну картку вмонтовано мікрокомп'ютер, що зберігає в електронному вигляді інформацію про кошти її власника. Дана платіжна картка виготовлена за новітніми технологіями і має високий рівень захисту операцій від її копіювання та підробки.

З чипових платіжних карток складніше зчитати інформацію, а отже вони більше захищені від підробок та інших шахрайських операцій. На чипову платіжну картку можна записати багато додаткової інформації: про інтегрований проїзний квиток у метро, інформацію про страховку, бонусні програми різних магазинів і ресторанів тощо, яку за призначенням може використовувати держатель картки.

Чипова платіжна картка дозволяє проводити перевірку клієнта без відправки запиту в банк, а в деяких випадках і здійснювати транзакцію набагато швидше (немає необхідності чекати відповіді з банку). Чип на картці не схильний до дії магнітних полів, не боїться вологи, легких подряпин, і таким чином надійніший. На відміну від чипових платіжних карток, транзакція за допомогою картки з магнітною смугою використовує завжди однакові іден-

тифікуючі дані, які передаються в банк. Тому їх можна перехопити і виготовити підроблену картку.

З огляду на ефективність використання чипових платіжних карток та безпеку розрахунків з їх використанням, Національний банк України зобов'язав банки прискорити перехід на використання платіжних карток з чипами, забезпечити встановлення (за згодою клієнтів) добових лімітів на суми і кількість операцій з отримання готівки на території України і за її межами.

Зі свого боку, Національний банк України сприяв створенню Національної системи масових електронних платежів (далі НСМЕП), якій у вересні 2010 року виповнюється 10 років і яка забезпечує здійснення розрахунків чиповими платіжними картками, що відносяться до цієї платіжної системи.

Національна чипова платіжна картка НСМЕП має обіг по всій території України. Термін дії платіжної картки НСМЕП становить 5 років. Платіжні операції з використанням чипової платіжної картки НСМЕП здійснюються або із безпосереднім зв'язком із банком або без нього. Держатель платіжної картки є власником особистого поточного рахунку, за яким він може здійснювати будь-які банківські операції по поточному рахунку. Дана платіжна картка виготовлена за новітніми технологіями і має високий рівень захисту операцій. Вбудований у платіжну картку чип надає максимальний захист від копіювання та підробки картки. Картка є найдешевшою чиповою платіжною карткою з низькою комісією за її обслуговування [1].

Чипові платіжні картки НСМЕП універсальніші порівняно з платіжними картками з магнітною смугою, виграють за рахунок багатофункціональності своїх фінансових та нефінансових інструментів, є більш надійними і повністю відповідають міжнародним стандартам ISO. Ці картки є носіями копії фінансової інформації в НСМЕП. На відміну від пластикових карток з магнітною смугою, вони найбільш повно задовольняють вимоги безпеки для держателів. Їх високоефективна офф-лайнна технологія не потребує оперативного зв'язку з банківським рахунком під час виконання платіжних операцій та вирішує проблему недостатньо високої якості вітчизняних каналів зв'язку і значно зменшує експлуатаційні витрати.

Платіжні картки НСМЕП можуть використовуватися як технічний засіб для реалізації супутніх (у тому числі соціальних) програм державного значення. Дана платіжна картка може одночасно виступати «Електронним студентським квитком», посередником «Системи митних платежів», «Системи виплати вкладів»,

«Пенсійною карткою» «Соціальною карткою», «Медичною картою» тощо. Крім того, чипові платіжні картки НСМЕП можуть використовуватися для ідентифікації клієнта (наприклад, бути посвідченням особи, пенсійним посвідченням тощо), послуг у страховій медицині та інших видах страхування, обслуговування пільгових категорій населення, одержання пільг у торгівлі.

За допомогою чипових платіжних карток НСМЕП «Укрпошта» запровадила послугу поштових переказів для фізичних та юридичних осіб через Інтернет. Завдяки цьому держателі платіжних карток НСМЕП у межах України мають можливість відправляти грошові поштові перекази на домашню адресу фізичних осіб чи до запитання зі свого персонального комп'ютера. «Укрзалізниця» запровадила послугу оформлення проїзних документів через мережу Інтернет з використанням платіжних карток НСМЕП.

За допомогою вмонтованого у чипову платіжну картку НСМЕП мікрокомп'ютера зберігається інформація про кошти її власника в електронному вигляді. Даний мікрокомп'ютер має два відділення пам'яті: чек і гаманець. За допомогою гаманця здійснюються дрібні розрахунки (щоденні покупки в магазині тощо). За допомогою чека здійснюється оплата більш значних покупок (товарів побутового призначення, одягу), проводяться розрахунки за комунальні послуги тощо.

Держателі платіжних карток НСМЕП мають змогу, крім традиційних банківських послуг з платіжними картками, використовувати такі сервісні можливості, як платежі за комунальні послуги, послуги телефонного зв'язку, поповнення рахунків мобільних операторів, використання знижок у торговельних мережах, використання мережі надання Інтернет-послуг, що передбачають значно менші комісійні платежі, ніж по картках міжнародних платіжних систем [2].

Як свідчить статистика, за операціями з чиповими платіжними картками НСМЕП протягом всього періоду їх експлуатації від шахрайських операцій не втрачено жодної копійки.

Вирішенню проблеми захисту інформації та монопольним проявам американських міжнародних платіжних систем допоможе досвід європейських економічно розвинених країн, які обґрунтували створення суверенної пан-європейської системи банківських платіжних карток, сприяння зниженню витрат на проведення операцій з платіжними картками, використання у розрахунках виключно платіжних карток з чипами для посилення безпеки розрахунків.

Міжнародні платіжні системи в рамках боротьби з шахраями ухвалили рішення про перехід з платіжних карток із магнітної смугою на чипові в 2005 році. Процес переходу зайняв у європейських фінансових установ від двох до трьох років із заміною платіжних карток чиповими платіжними картками та повним переобладнанням банкоматних і термінальних мереж.

Проблему високих комісійних платежів міжнародним платіжним системам та недоліки користування їх послугами європейські економічно розвинені країни досліджували давно. Вони дійшли висновку, що завдяки створенню суверенної пан-європейської системи банківських платіжних карток, не буде необхідності сплачувати іноземним американським монополістам VISA та MasterCard надзвичайно високих комісійних за обслуговування операцій у межах Євросоюзу та дозволить забезпечити зручність, ефективність і надійність здійснення транскордонних платежів на рівні внутрішніх платежів у країнах-учасницях Євросоюзу, забезпечити права і захист усіх користувачів платіжних послуг, ліквідувати розмежування європейського платіжного ринку національними кордонами. Для створення такої платіжної системи були об'єднані зусилля Єврокомісії, найбільших європейських банків та національних банківських союзів.

Починаючи з 2008 року всі банки в Євросоюзі зобов'язані емітувати платіжні картки з чипами у зв'язку з їх значними перевагами перед платіжними картками з магнітною смугою. Платіжні картки із магнітною смугою після 2010 року будуть визнані такими, що не відповідають вимогам нової загальноєвропейської карткової системи [8, с. 33].

Крім встановлення високих комісійних платежів і значних гарантійних депозитів, міжнародні платіжні системи своїми правилами та численними вимогами щодо ліцензування та сертифікації продукту не дозволяють суміщувати національні та міжнародні платіжні технології на чипових платіжних картках українських банків-членів, поєднувати дані технології з неплатіжними додатками, насамперед соціальними, студентськими, транспортними, бонусними тощо [8, с. 37]. Це значно зменшує потенційні можливості і ефективність використання чипових платіжних карток українських банків-емітентів і означає, що тільки чипові платіжні картки НСМЕП можуть повноцінно використовуватися для надання широкого спектру банківських послуг з такими картками і забезпечувати високий рівень захисту розрахунків. А оскільки більшість банків в Україні випускають платіжні картки міжнародних платіжних систем, то вони лише придивлялися до нових чи-

пових технологій, не відчуваючи достатніх стимулів для їх розвитку, продовжують емітувати картки з магнітною смугою, або випускають комбіновані платіжні картки з магнітною смугою і чипом одночасно.

Для України впровадження Єдиного платіжного простору на базі Національної системи масових електронних платежів дозволить українським суб'єктам економіки користуватися всіма перевагами сучасних зручних банківських послуг з чиповими платіжними картками, отримувати високий рівень захисту розрахунків та платити невисокі комісійні платежі за їх використання, що суттєво не вплинуть на стан сімейного бюджету або обсяги витрат господарюючого суб'єкта. Крім того використання мікропроцесорних технологій у терміналах банків дасть змогу значно підвищити безпеку трансакцій, отримавши додатковий захист від шахрайських операцій відповідно до правил переходу відповідальності на ті банки, які не сертифіковані на обслуговування чипових платіжних карток стандарту EMV (скорочено від Europay, Mastercard, Visa).

Література

1. http://www.pmsbu.com.ua/novyni/90/4123/nbu_ukrayina_moje_staty_o_plotom_shahraystva_z_platijnimi_kartkami/
2. http://bank.gov.ua/Pl_syst/
3. Гроші та кредит: Підручник. — 4-те вид., перероб. і доп. / М. І Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2006. — С. 174—183.
4. Банківські операції: підручник: 3-тє видання, перероб. і доп. / А.М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А.М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 164—185.
5. *Пиріг С.О.* Платіжні системи: Навч. пос. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.
6. *Пацера М.* Сучасний стан і перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 1. — С. 41 — 43.
7. <http://finance.tochka.net/ua/6708-rynok-platezhnykh-kart-ukraine-est-kuda-stremitsya>
8. *Харченко В., Капралов Р.* Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 32—37.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2010.